

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Йордан Ефтимов, Нов български университет
(*научна длъжност, научна степен, име, фамилия, образователна/научна институция*)

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в научна област 3.5.
Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Връзки с обществеността)

с дисертационен труд на тема: „Комуникация и комуникационен модел на богомилското движение през Средновековието (X-XIV век)“;

представен от Емилия Благоева Кикарина, редовен докторант в катедра Комуникация, връзки с обществеността и реклама на Факултета по журналистика и масова комуникация
с научен ръководител: проф. д-р Николай Михайлов

I. Оценка на качествата на дисертационния текст

Дисертацията смело си поставя задачата не само да изследва социалната комуникация през Средновековието, като постави акцент върху комуникацията на богомилите, но и да хвърли предизвикателство към настоящето с въпроса „Кои комуникативни техники от тези, използвани от богомилите, биха работили за нас в настоящето?“ Докторантката директно заявява: „Определянето и изследването на основни теоретични маркери от комуникационното поле, които имат потенциала да свържат Средновековието и съвременната комуникационна теория е добро начало и шанс за откриването на нови потоци на мисълта, които ще доведат до решения на възникващите проблеми или по-скоро до възможните пътища до решения.“ (стр. 5)

Това е ситуация, присъща на научните разработки в много съвременни образователни институции – да поощряват приложността и дори в историческите анализи да търсят съотнесеност с нашето собствено съвремие. Но рисковете са не само от теоретично естество. Защото ние не ставаме по-обективни по отношение на по-отдалечени епохи. По-скоро за по-отдалечените епохи важи правилото, че за тях разполагаме с по-рехави извори.

Една дисертация цели да представи нови теоретични решетки за новия прочит на историята и в този смисъл дори малкото извори могат да са достатъчни. А изворите са добре събрани от Йордан Иванов и в поредицата „Извори за българската история“ на БАН (1954-2001).

Заслужава похвала доброто познаване на българската медиавистична историография в лицето на Марин Дринов, Франьо Рачки, Райчо Каролев, Спиридон Палаузов, Константин Иречек, Младен Панчов, Антон Страшимиров, Иван Дуйчев, Йордан Иванов, Васил Златарски, Васил Гюзелев, Димитър Ангелов, Борислав Примов, Иван Божилов, Владимир Топенчаров, Петър Мутафчиев, Цочо Бояджиев и Донка Петканова.

Така дисертационният труд не само притежава качествата актуалност и значимост на поставения научен проблем, но и добра библиографска осведоменост. В него за първи път са

приложени теоретични модели, неизползвани досега върху полето на средновековната българска история.

II. Приноси на дисертационното изследване

Докторантката показва успешно как, опирайки се на класическите вече трудове на Юрген Хабермас и Хана Аренд, може да се опише добре дори такава отдалечена историческа действителност като българското Средновековие. Чрез понятията „широка публичност“ и „самият свят“ на Аренд (стр. 59) например може да се гарантира стабилна понятийна платформа. Продуктивно е използването в общо изследване на две различни понятия, описващи средновековното общество – „християнска публичност“ на Аренд и „представителна публичност“ на Хабермас (стр. 65). Емилия Кикарина се съгласява с Аренд, че през Средновековието „важни стават не социалните задължения и отговорности, грижата за света, а единствено и само грижата за душата и нейното спасение“. (стр. 72)

Отлично е показано как „пренасянето на мощите на светци до българска територия или в нейните рамки“ представлява „едно от най-значимите събития в обществения живот на църквата и директно проявление на християнската ѝ публичност“ (стр. 92-96).

Като значима комуникативна ситуация, фокусираща отношенията между властта и народа, са представени въстанието и управлението на „обикновения българин“ Ивайло (стр. 97-106).

Задълбочено аналитично е представено богомилството, на което е отделена цяла обширна глава.

III. Бележки и препоръки

Докторантката е трябвало по-внимателно да оценява тежестта и авторитетността на източниците. Не е уместно да дефинираме комуникацията „от гледна точка на социалното общуване“, цитирайки книга на българска изследователка от 2012 г., според която, комуникацията е „обмен на информация между участниците в него“ (стр. 18). Странно е да се прави дефиниция на понятието „изкуство“ с опиране на Николай Райнов, според когото то е „пътят, чрез който човешкото същество може да подчини материята на своя дух“ (стр. 25).

Много страници са посветени на въвеждането на понятия, които имат незначително място в работата и на практика са пълнеж. Така е обърнато внимание на произхода на понятия като „медиевистика“ (стр. 13), „членоразделна реч“ (стр. 20), „писменост“ (стр. 27), „цивилизация“ (стр. 29), „Древна Гърция“ (стр. 30), „публичност“ (стр. 50), „обществено мнение“ (стр. 56 и сл.), „колективно несъзнавано“ (стр. 68)

Допуснати са и много неточности, които се дължат на некритично използване на литературата. Само един пример: твърди се, че комуникацията има три основни вида – вербална, невербална и писмена (стр. 18), от което следва, че писмената комуникация не е вербална. Вероятно причината е погрешното приемане, че „вербален“ означава „устен“ и е синоним на „орален“. Избягването на подобни грешки ще подобри много текста при бъдещи негови употреби и ако например бъде замисляно публикуването му.

Цитиран е като голям теоретик канадският журналист Робърт Фулфърд (името му е сгрешено – наречен е Филфърд), известен преди всичко с книгите му върху канадска локална история като миналото на Торонто и биографиите на канадски художници и актьори, като му е приписано понятието „велики истории“. Всъщност става дума за т.нар. големи наративи – понятие, популяризирано чрез книгата на Жан-Франсоа Лиотар „Постмодерната ситуация“ от 1979 г.

При описанието на византийското общество са използвани само български изследвания, докато за мястото на книгата и за социалната динамика бих препоръчал трудовете на Александър Каждан, за социалната стълбица и йерархиите – Франц Дьолгер, за византийското изкуство като комуникация – Шарл Дил, за взаимодействието на Византия със славянския свят – Георгий Острогорски и Рикардо Пикио, за символния свят – Джон Майендорф.

Богомилството е описано добре, но липсват по-съвременни изследователи като Юри Стоянов.

IV. Публикации и участия в научни форуми

Докторантката е изпълнила минималните национални изисквания по чл. 63, ал. 1, т. 4 и чл. 69, ал. 3 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

V. Заключение

Като имам предвид важността и актуалността на разгледаната проблематика на дисертацията, както и достатъчно задълбоченото проучване на научни източници по темата и смелата иновативност на замисъла, предлагам на членовете на уважаемата комисия да присъдят на Емилия Кикарина без колебания образователната и научна степен „доктор“.

Дата: 2 януари 2021

Рецензент:

Доц. д-р Йордан Ефтимов